

ВІДГУК

офіційного опонента, кандидата економічних наук, доцента, доцента кафедри менеджменту та адміністрування, начальника відділу інтелектуальної власності та трансферу технологій Хмельницького національного університету

Юрія Васильовича Кравчика

на дисертаційну роботу **Сокур Марини Борисівни**

на тему: «Формування системи управління екоінноваційними проектами розвитку регіону», поданої на здобуття ступеня доктора філософії

за спеціальністю 051 «Економіка»

в галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»

Актуальність теми дисертаційної роботи

Актуальність теми дисертаційного дослідження Сокур Марини Борисівни на тему «Формування системи управління екоінноваційними проектами розвитку регіону» полягає в низці важливих аспектів, що відображають сучасні виклики та тенденції у сфері регіонального розвитку та управління екоінноваціями.

Сучасний світ стикається з численними екологічними проблемами, такими як зміни клімату, забруднення навколишнього середовища, виснаження природних ресурсів та зниження біорізноманіття. Ці проблеми мають глобальний характер, але їхній вплив часто найбільш відчутний на регіональному рівні. Розробка та впровадження екоінновацій є ключовим інструментом для зменшення негативного впливу людини на навколишнє середовище та забезпечення стійкого розвитку регіонів. Екоінноваційні проекти мають потенціал сприяння економічному зростанню регіонів шляхом створення нових робочих місць, стимулювання інноваційної діяльності та підвищення конкурентоспроможності місцевих підприємств. В умовах глобалізації та інтеграції економік важливо забезпечити не лише екологічну, але й економічну стійкість регіонів.

Управління екоінноваційними проектами вимагає комплексного підходу, що включає координацію дій різних стейкхолдерів, ефективне використання фінансових ресурсів, а також розвиток відповідної інституційної та нормативно-правової бази. Формування системи управління, яка здатна забезпечити ефективну реалізацію таких проектів, є надзвичайно важливим завданням. В Україні, як і в багатьох інших країнах, питання екологічної безпеки та сталого розвитку регіонів набувають дедалі більшої ваги. Вітчизняна економіка потребує інноваційних підходів до розвитку, що дозволить поєднати економічні інтереси з екологічними пріоритетами. У цьому контексті, дослідження Сокур Марини

Борисівни є своєчасним і відповідає актуальним потребам розвитку українських регіонів.

Наукова новизна та практична значущість дослідження також підкреслюють його актуальність. Розроблені в рамках дисертаційного дослідження методичні підходи та рекомендації щодо управління екоінноваційними проектами можуть бути використані органами державної влади, місцевого самоврядування, а також підприємствами та організаціями, що займаються впровадженням інноваційних екологічних рішень.

Таким чином, дисертаційне дослідження Сокур Марини Борисівни «Формування системи управління екоінноваційними проектами розвитку регіону» є надзвичайно актуальним, оскільки воно спрямоване на вирішення важливих проблем сучасності, сприяє стійкому розвитку регіонів та забезпечує інтеграцію екологічних інновацій в економічну діяльність.

Зв'язок дисертації з науковими планами, програмами, темами

Дисертаційну роботу виконано відповідно до тематики науково-дослідної роботи кафедри економіки, підприємництва та бізнес-адміністрування Державного податкового університету на тему «Підприємництво в епоху глобальних трансформацій: виклики та перспективи розвитку» (державний реєстраційний номер №0119U000718), у межах якої авторкою розкрито і доведено потенціал впровадження та реалізації екоінноваційних проектів розвитку регіону. Участь у науково-дослідній темі «Проблеми стратегічного розвитку національної економіки» (номер державної реєстрації 0118U000788), у межах якої авторкою систематизовано тригери регіонального розвитку та підкреслено стратегічні напрями розвитку національної економіки завдяки впровадженню екоінновацій в умовах емерджентності.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій кваліфікаційної наукової праці

Висновки та практичні рекомендації, розроблені авторкою дисертації, є науково обґрунтованими та актуальними. Вони базуються на аналізі статистичних даних, наданих Державною службою статистики України, Євростатом і міжнародними наукометричними базами, а також на інформації від Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України. Крім того, ці висновки підтверджуються аналізом нормативно-правової бази та методичного забезпечення, що стосується процесів розробки проектної документації.

Під час проведення дослідження та аналізу економічних, соціальних і екологічних даних застосовувалися різні наукові методи. Діалектичний метод пізнання допоміг виявити взаємозв'язки між різними аспектами дослідження, емпіричний метод опису та системний аналіз використовувалися для вивчення літературних і наукових джерел, синтез дозволив інтегрувати різні аспекти дослідження, а аналіз кейсів і практичних прикладів допоміг визначити вплив факторів на результативність проєктів та вивчити успішні приклади впровадження екоінноваційних проєктів.

Крім того, теоретичні основи управління екоінноваційними проєктами розглядалися за допомогою методів апроксимації та аналітичного методу. Для оцінки тенденцій застосовувався статистичний аналіз, а для вивчення різних підходів до управління екоінноваційними проєктами використовувався порівняльний аналіз.

Робота включає аналіз наукових праць вітчизняних і зарубіжних авторів, а також результати власних досліджень, частина яких вже була успішно апробована та впроваджена на регіональному рівні. Наукові положення дисертації є добре обґрунтованими і містять аналіз теоретичних основ управління екоінноваційними проєктами, оцінку впливу факторів на ефективність проєктів та напрями покращення управлінських процесів у сфері екоінноваційних проєктів.

Усі наукові положення роботи мають достатній рівень обґрунтованості за рахунок:

- збору та аналізу статистично-порівняльної інформації: «Динаміка індексу екологічної ефективності 2018-2022 роки» (табл. 1.5. с. 43), «Витрати на імплементацію екологічного законодавства ЄС» (табл. 2.5. с. 79), «Витрати на реалізацію проєкту «Громади просувають стійкі енергетичні рішення (CASES)» (табл.2.18. с. 121), «Суми можливої економії коштів на оплату енергоресурсів у розрізі груп однотипних установ» (табл. 2.21. с. 130), «Фінансове забезпечення проєкту «Програми енергозбереження (підвищення енергоефективності) Київської області на 2022–2027 рр.» (табл. 22. с.131), тощо.

- здійснення систематизації та порівняння інформації, щодо європейського досвіду впровадження та підтримки екоінновацій: «Заходи державної підтримки інновацій у країнах світу» (табл. 1.2. с. 34), «Характеристика індикаторів оцінки індексу екоінновацій» (табл. 1.4. с. 40), «Приклади нішевих екоінновацій у країнах світу» (табл. 2.6. с. 82), «Рушійні сили активізації екоінноваційної діяльності європейських компаній» (табл. 2.9. с. 87), «Бар'єри розвитку екоінноваційної діяльності європейських компаній» (табл. 2.10. с. 88), тощо.

Достовірність наукових положень дисертації

Достовірність основних результатів, запропонованих аспіранткою Сокур М.Б. наукових положень, висновків і рекомендацій ґрунтується на аналізі праць відомих закордонних та українських вчених та експертів з питань трактування визначення «екоінновації», ефективного впровадження та реалізації екоінноваційних проєктів розвитку регіонів України; інформаційній базі дослідження: Конституція України, статистичні дані Державного бюджету України (2020-2024 рр.), Державної служби статистики України та Євростату, нормативно-правові та законодавчі акти України й інших країн, а також наукові публікації вітчизняних і зарубіжних учених, експертів, практиків і фахівців у еколого-економічній галузі.

Достовірність наукових положень дисертаційної роботи забезпечується кваліфікованим використанням сучасних методів дослідження, а саме: емпіричний метод опису та системного аналізу науково-практичних літературних джерел, наукових публікацій та інших джерел для розуміння існуючих теоретичних концепцій управління екоінноваціями та екопроєктами, виділення їх ролі у формуванні зеленої економіки регіону та сталого розвитку (п.р. 1.1- 1.3); метод синтезу – для об'єднання різних елементів дослідження в єдиний цілісний контекст, що сприяє формуванню цілісного уявлення про державне регулювання екоінновацій, проєктів і стратегічного напрямку розвитку регіон для досягнення сталого розвитку (п.р. 2.1, 2.2., 3.2); метод аналізу кейсів та практичних прикладів для оцінювання впливу чинників на ефективність реалізації проєктів та вивчення конкретних прикладів успішного впровадження екоінноваційних проєктів і прогнозування їхнього впливу на систему формування передумов сталого розвитку (п.р. 3.1,3.2.); метод апроксимації та аналітичний з метою розуміння взаємозв'язків та впливу управління екоінноваційними проєктами на екологічні й економічні показники (п.р. 2.3, 3.2, 3.3); комбінаторний метод з метою визначення широкого і глибокого погляду на теоретичні основи управління екоінноваційними проєктами та їх вплив на розвиток регіонів (п.р. 1.2-1.1.3); метод статистичного аналізу для оцінки тенденцій реалізації екоінноваційних проєктів розвитку регіону та порівняльний аналіз у контексті управління екоінноваційними проєктами, порівняння ступенів реалізації зелених стратегій і формування зеленої економіки в регіоні, визначення найбільш ефективних підходів до інтеграції екоінновацій на рівні регіонального розвитку (п.р. 2.1- 2.2.); метод індукції, дедукції, історичний методи та абстрагування теоретичних положень з метою узагальнення та виділення основних концепцій, принципів та ідей, які можна застосувати у формуванні системи екоінноваційних проєктів розвитку регіону, визначення

абстрактних принципів сталого розвитку й інновацій, які можна використовувати для створення ефективних регіональних проєктів (п.р. 3.2 - 3.3).

Аналіз змісту дисертаційної роботи

Анотація лаконічно та узагальнено ознайомлює із суттю наукової роботи, ключові слова та систематизує список наукових праць. Основна частина дисертації має вступ (представляє зміст та результати дослідження, обґрунтування вибору теми дисертаційної роботи «Формування системи управління екоінноваційними проєктами розвитку регіону», формулювання завдання та постановка мети дослідження, методологія дослідження та аналіз останніх досліджень і публікацій, позначає новаторство, оригінальність та практичну значимість наукової роботи. постановка проблеми та виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, практична складова), розділи дисертації та висновок.

Перший розділ. У підрозділі 1.1. «Теоретико-методичні основи управління екоінноваційними проєктами розвитку регіону» висвітлено концепцію зеленої економіки та її взаємозв'язок з екоінноваціями для зменшення негативного впливу на навколишнє середовище і підвищення стійкості регіону. Представлено авторське визначення поняття «екоінновацій» як інноваційних технологій, продуктів або процесів, спрямованих на створення сталої та зеленої економіки. Крім того, розглянуто роль екоінновацій у системі економічної безпеки, де вони виступають як рішення, спрямовані на захист від екологічних ризиків шляхом технологічних, організаційних, соціальних або економічних інноваційних змін.

У підрозділі 1.2. «Державне регулювання забезпечення та стимулювання впровадження екоінноваційних проєктів розвитку: стратегії програми та інструменти» проаналізовано основні принципи державної інноваційної політики, розглянуто заходи, які стимулюють впроваджувати інновації у провідних країнах світу (таблиця 1.2.), підкреслено важливість адаптації досвіду закордонних практик щодо впровадження екоорієнтованих стратегій, програм та заходів в Україні, наведено характеристику індикаторів оцінки індексу екоінновацій (таблиця 1.4.), окреслено напрями та їх значення.

У підрозділі 1.3. «Науково-методичний підхід до оцінювання економічної ефективності екоінноваційних проєктів розвитку регіону» проаналізовано динаміку індексу екологічної ефективності (таблиця 1.5.), з чого видно позицію України в загальному рейтингу європейських держав, запропоновано удосконалити математичну інтерпретацію загальної тривалості ЖЦ (Тжц) для реалізації екоінновацій, враховуючи наслідки від реалізації екологічно

орієнтованого інноваційного проєкту для всіх суб'єктів ринку з урахуванням екоекономічного ефекту. Розкрито сутність екологічної оцінки та вигоди від її застосування (таблиця 1.6.).

У другому розділі «Оцінювання реалізації процесів управління екоінноваційними проєктами розвитку регіону» розкриваються основні аналітичні теми дисертаційного дослідження. Розглянуто характеристики суб'єктів, що фінансують інновації (таблиця 2.1), а також систему підпорядкування каналів передачі екоінновацій (таблиця 2.4), що дозволяє системно розуміти та управляти процесами на різних масштабах. Проаналізовано тенденції екологічного оподаткування, витрати на впровадження екологічного законодавства ЄС (таблиця 2.5) та наведено приклади нішевих екоінновацій в світі (таблиця 2.6). Проведено порівняльний аналіз нетрадиційних джерел фінансування екоінноваційних проєктів розвитку регіону (таблиця 2.3.).

У роботі авторка проаналізувала співвідношення напрямків фінансування на охорону природного навколишнього середовища Київської області у 2022 році (рисунок 2.1.), з чого бачимо, що значна частка припадає на фінансування через використання власних коштів підприємств, це свідчить про те, що частина бізнесу в Україні усвідомлює важливість охорони навколишнього середовища і готова інвестувати у цю сферу. Сформовано та проаналізовано динаміку індексу екоінновацій передових європейських країн (рисунок 2.2.-2.7.), варто виділити наявні ознаки емерджентних ефектів динаміки розвитку, що можна охарактеризувати як екологічну відповідальність у контексті реалізації економічної політики країн ЄС.

Авторка розкриває сутність екологічного розвитку регіону через призму врахування еколого-економічних вигід на прикладі Київської області. На початку охарактеризовано традиційний та сучасний аспект ведення регіональної політики (таблиця 2.19), наведено їх відмінності, суми можливої економії коштів на оплату енергоресурсів у розрізі груп однотипних установ (таблиця 2.21). На прикладі проєкту «Програми енергозбереження (підвищення енергоефективності) Київської області на 2022–2027 рр.» (таблиця 2.22), розглянуто фінансове забезпечення проєкту та вигоди від його реалізації, окреслені часові рамки проєкту.

З урахуванням результатів розглянутих у другому розділі проєктів, варто відзначити значні позитивні зміни, які спостерігаються в регіоні. Зокрема, мова йде про впровадження ефективних та енергозберігаючих енергетичних рішень у громадах. Це включає використання сучасних технологій та обладнання, які дозволяють зменшити споживання енергії та підвищити ефективність її використання.

Третій розділ «Напрями вдосконалення процесів моделі управління екоінноваційними проєктами розвитку регіону» складається із трьох підрозділів, а саме: 3.1. Система моніторингу сталого розвитку територій регіону; 3.2. Екологічний реінжиніринг у контексті реалізації екоінноваційних проєктів розвитку регіону; 3.3. Стратегування сталого розвитку регіону на засадах проєктного підходу.

У підпункті 3.1. Система моніторингу сталого розвитку територій регіону висвітлено поетапну систему впровадження екоінноваційного проєкту (таблиця 3.1) та запропоновано авторську методику для визначення синергетичного еколого-економічного індексу розвитку регіону. Розроблено механізм оцінювання екологічних та соціальних ризиків (рисунок 3.1). Актуальним та своєчасним є підхід до виявлення компліментарності корисних ефектів впровадження екоінноваційних проєктів на рівні регіону, що відображають важливу роль у досягненні більш ефективних і стійких результатів. Розкрито сутність системної взаємодії та компліментарності ефектів у екоінноваційних проєктах (таблиця 3.3.)

У другому підрозділі «Екологічний реінжиніринг у контексті реалізації екоінноваційних проєктів розвитку регіону» дисертантка розкриває концепцію еколого-економічного реінжинірингу проєктної діяльності для розвитку регіону (рисунок 3.2). Охарактеризовані адаптивні заходи концепції еколого-економічного реінжинірингу проєктної діяльності для розвитку регіону за сценарієм «Near Zero» (близький до нуля), що дало можливість розробити алгоритм дій «екологічний реінжиніринг» при відборі за сценарієм «Near Zero».

Третій підрозділ «Стратегування сталого розвитку регіону на засадах проєктного підходу» розглядає ключові тенденції розвитку комунікативної складової стратегії розвитку Київського регіону до 2025 року та її компоненти. Розкрито складові типового SWOT-аналізу екологічних проєктів розвитку регіону (таблиця 3.6.), а також представлено авторський SWOT-аналіз еколого-стратегічного розвитку Київського регіону (таблиця 3.7). Це дозволило удосконалити SWOT-аналіз екоінноваційних проєктів на етапі здійснення екологічного реінжинірингу (таблиця 3.8) та проаналізувати SWOT-аналіз екоінноваційних проєктів на етапі здійснення екологічного реінжинірингу на прикладі проєкту «Зелена реконструкція житлового сектору міста Буча» (таблиця 3.9.). Авторка розрахувала комплексний ефект за блоками експертних оцінок (S_n , W_n , O_n , T_n) у таблиці 3.10.

На основі дослідження системи управління проєктами, у розділі «Напрями вдосконалення процесів моделі управління екоінноваційними проєктами розвитку регіону» представлено комплексний підхід до реалізації екоінноваційних проєктів, що спрямований на забезпечення сталого розвитку,

максимізацію позитивного впливу на довкілля, а також досягнення економічних і соціальних ефектів. Дисертаційна робота складається із частин, які висвітлюють основні тенденції дослідження в анотації, списку наукових праць, основній науковій частині дисертації, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 292 сторінки друкованого тексту. Основний зміст викладено на 178 сторінках тексту, який містить 40 таблиць, 20 рисунків. Робота має 22 додатка, розміщених на 91 сторінці. Список використаних джерел містить 162 найменування і викладений на 19 сторінках.

Наукова новизна отриманих результатів дисертаційної роботи

Наукова новизна отриманих результатів полягає у розробці концептуальних, методичних та прикладних інструментів реалізації екоінноваційних проєктів розвитку регіону. Серед здобутків і результатів дисертаційної роботи здобувачки, що характеризуються науковою новизною, є наступні: удосконалено теоретико-методичний підхід до трактування основних понять, що розкрито в авторських визначеннях «екоінноваційні проєкти» та «екоінновації»; розкрито сутність системи класифікаційних ознак екоінноваційних проєктів розвитку регіону через концепції «зеленої економіки», «зеленого зростання», «сталого розвитку» та «циркулярної економіки»; розроблено науково-методичний підхід до оцінювання економічної ефективності екоінноваційних проєктів розвитку регіону. Представлено науково-методичний підхід до оцінювання ефективності екоінноваційних проєктів розвитку регіону, який спрямовано на забезпечення балансу компонентів в індексі комплементарності корисних ефектів (економічного, екологічного, соціального, технологічного та іміджевого), що сприяло представити результати оцінювання реалізації проєктів на рівні розвитку Київського регіону. У роботі набуло подальшого розвитку: теоретико-методичний підхід до трактування поняття, що розкрито в авторському визначенні «екологічний реінжиніринг» за проєктним підходом; розроблено механізм екологічного реінжинірингу в контексті реалізації екоінноваційних проєктів розвитку регіону; запропоновано науково-методичний підхід до проведення експертного оцінювання екоінноваційних проєктів методом побудови матриці SWOT-аналізу під час здійснення екологічного реінжинірингу.

Значущість дослідження для науки і практики та шляхи його використання

Дисертаційне дослідження Сокур Марини Борисівни є важливим не лише з точки зору розкриття умов для забезпечення сталого розвитку та збереження природних ресурсів за рахунок впровадження та реалізації екоінноваційних проєктів, але й з погляду загальної конкурентоспроможності економіки та добробуту суспільства при реалізації таких проєктів. Сучасний світ швидко розвивається, і вимоги до підприємств, організацій та влади стосовно впровадження стандартів сталого розвитку та екологічної ефективності є дедалі більш суворими.

Доведено, що впровадження та управління екоінноваційними проєктами в регіонах значно сприяє формуванню і розвитку нових галузей економіки, що базуються на принципах сталого розвитку та використанні екологічно чистих технологій. Це в свою чергу може стати джерелом нових робочих місць, стимулювати інвестиції в інноваційні проєкти та сприяти розвитку місцевого підприємництва. Крім того, управління екоінноваціями удосконалює взаємодію між різними соціальними групами та підтримати збалансований розвиток регіонів з урахуванням потреб сьогодення та майбутніх поколінь.

Результати дослідження підкреслюють важливість розробки стратегій управління екоінноваціями, формування політики сталого розвитку та сприяння впровадженню інноваційних рішень у різних галузях економіки. Крім того, ця тема є актуальною для міжнародного співробітництва та обміну досвідом у галузі екології та інновацій.

Дисертаційне дослідження на тему «Формування системи управління екоінноваційними проєктами розвитку регіону» має важливе значення для подальшого розвитку сучасної економіки, соціуму та екологічної сфери. Це дослідження є підґрунтям для розробки нових концепцій управління сталим розвитком та створенню екологічно чистого та просунутого за технологіями регіону.

Повнота викладення наукових результатів дисертації в опублікованих працях

Результати дисертаційної роботи, висновки та рекомендації підтверджені результатами апробації на науково-практичних конференціях та публікаціями у наукових фахових виданнях. Обсяг і зміст опублікованих праць свідчать, що в них висвітлено основні положення проведеного наукового дослідження, які були апробовані й отримали позитивну оцінку на наукових заходах різних рівнів.

З 2020-2024 років основні наукові положення, практичні рекомендації, висновки, пропозиції автора за результатами дослідження, які засвідчують науковість та апробацію і відображаються в наукових працях і додаткових матеріалах: публікації у іноземних фахових виданнях, включених до переліку міжнародних наукометричних баз даних, а саме: 2 праці опубліковані в іноземних виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз, 1 з яких – у співавторстві, 3 статті опубліковані у наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України, 8 тез доповідей опубліковані у збірках за результатами роботи міжнародних та всеукраїнських конференцій, 1 наукова публікація в вітчизняній монографії у співавторстві. Сукупний обсяг публікацій становить 7 д. а. (5,8 д. а. належить особисто автору) (15 наукових праць).

Ідентичність змісту анотації та основних положень дисертації

Проведений порівняльний аналіз анотації та основних положень дисертаційної роботи Сокур М.Б. засвідчує їх повну відповідність. Анотація не містить інформації, яка б була відсутня у тексті дисертаційної роботи. Дисертація та оприлюднена анотація оформлені відповідно до вимог, встановлених МОН України.

Відповідність тексту дисертації вимогам академічної доброчесності

Робота написана за темою дисертації, де зміст викладено у чіткій логічній послідовності та проілюстровано відповідними графіками, рисунками, таблицями. За обсягом та оформленням дисертаційна робота відповідає вимогам, що встановлені відповідним наказом МОН України.

Виходячи з означеного, можна стверджувати, що дисертаційна робота Сокур М.Б характеризується як самостійна, авторська робота, яка не порушує норми законодавства про захист авторського права. Фактів порушення здобувачем академічної доброчесності не виявлено, на всі використані в роботі джерела інформації є посилання. Дисертаційна робота Сокур Марини Борисівни на тему «Формування системи управління екоінноваційними проєктами розвитку регіону» націлена на надання достовірних результатів наукових досліджень, які важливі для екоінноваційного розвитку регіонів України та для підвищення конкурентоспроможності та реалізації стратегій управління екоінноваціями.

Дискусійні положення та зауваження до кваліфікаційної наукової праці

Попри загальну позитивну оцінку результатів наукового дослідження Сокур Марини Борисівни, дисертаційна робота не позбавлена зауважень і дискусійних положень, що можуть стати предметом обговорень під час захисту дисертації:

1. На сторінці 43 авторкою описана динаміка індексу екологічної ефективності. Згідно з рейтингом Україна у 2022 році покращила показник у порівнянні з 2020 роком. Проте у 2022 році Україна зазнала глобального потрясіння. Варто було б у роботі описати які саме чинники впливають на індекс і чому ситуація в країні не вплинула на значення індексу?

2. У дослідженні достатньо об'ємно, а саме на ст 73-78 Вами було проаналізовано динаміку показників розвитку екоінновацій на прикладі ЄС. Разом із тим, доцільно було б провести оцінку України по даним показникам та надати коротку характеристику.

3. У роботі на сторінці 153 авторка порівняла два показники – екологічного інжинірингу та екологічного реінжинірингу. Далі авторка наводить розгорнуте дослідження екологічного реінжинірингу, проте, екологічного інжинірингу було на багато менше. Тому вважаю, що варто було глибше дослідити та провести деталізоване порівняння.

4. Авторкою проведено типовий SWOT – аналіз екологічних проєктів розвитку регіону. Виникає питання, скільки саме було виділено елементів, якщо три, то доцільно було б дослідити глибше та вказати більшу кількість елементів.

Водночас, висловлені зауваження не зменшують високий рівень вагомості отриманих наукових результатів і загалом позитивної оцінки дисертаційної роботи Сокур Марини Борисівни.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Сокур Марини Борисівни на тему «Формування системи управління екоінноваційними проєктами розвитку регіону» є завершеним, самостійним дослідженням, містить низку нових, актуальних та достовірних результатів, що свідчать про їх важливе значення для екоінноваційного розвитку регіонів України і мають практичну цінність для підвищення конкурентоспроможності регіонів, розробки стратегій управління екоінноваціями, формування політики сталого розвитку та сприянню впровадження інноваційних рішень у різних галузях економіки.

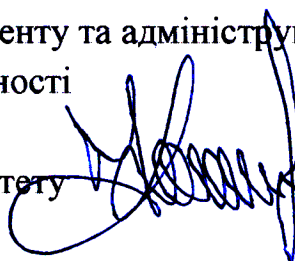
Дисертація відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертацій» (з

наступними змінами) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою КМУ від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 507 від 03.05.2024), а її авторка Сокур Марина Борисівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 051 Економіка.

Офіційний опонент:

к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту та адміністрування,
начальник відділу інтелектуальної власності
та трансферу технологій

Хмельницького національного університету

Юрій КРАВЧИК

Підпис засвідчую,
ректор Хмельницького національного
університету

Сергій МАТЮХ